

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
імені ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Кафедра теорії спорту та фізичної культури

Хіменес Х. Р.

ЛЕКЦІЯ

на тему: **«ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ
ВСЕСВІТНЬОГО АНТИДОПІНГОВОГО АГЕНТСТВА
ТА НАПРЯМИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ»**

з дисципліни
«АНТИДОПІНГОВИЙ КОНТРОЛЬ У СПОРТІ»

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 017 Фізична культура і спорт
ХІ-й с. (денна форма навчання), ХІІІ-й с. (заочна форма навчання)

ЛЬВІВ – 2024

Тема 3. Історія створення Всесвітнього антидопінгового агентства та напрями його діяльності

1. Боротьба МОК з допінгом у спорті.
2. Створення Всесвітнього антидопінгового агентства (ВАДА).
3. Структура та напрями діяльності ВАДА.
4. Історія створення Всесвітнього антидопінгового кодексу.
5. Мета, сфера застосування та структура Всесвітнього антидопінгового кодексу.

1. Боротьба МОК з допінгом у спорті

До приходу на посаду президента МОК Хуана Антоніо Самаранча у 1980 р. боротьба із вживанням допінгу в олімпійському спорті проводилася, але не була систематичною. П'ятий президент МОК Е. Брендедж та шостий президент МОК М. Кілланін усвідомлювали наявність допінгової проблеми, але не вважали її першочерговою. Медична комісія МОК, яку на той час очолював Александр де Мерод, приймала відповідні міри, але засоби для боротьби виділялися дуже обмежені.

Активну позицію МОК у 80-х роках ХХ ст. підтримало світове спортивне товариство. Відзначалися випадки, коли боротьба за чистоту спорту ставилася вище спортивних інтересів. Американська плавчиха Мейер завоювала три золоті медалі на відбірковому чемпіонаті США перед Іграми Олімпіади в Сеулі, але під час перевірки у неї виявили сліди стероїдів і спортсменка була дискваліфікована. Цей випадок став відомим для усього світу як відображення турботи федерації щодо чистоти репутації своїх спортсменів. Такі ж приклади можна навести з досвіду роботи федерацій важкої атлетики Канади і Швеції. Своє ставлення до проблеми застосування допінгу наочно продемонструвало й керівництво спорту СРСР, коли в середині 80-х років два радянських важкоатлета в Канаді були спіймані на місці злочину і звинувачені в розповсюдженні допінгу. Спортсменів дискваліфікували. Справа набула широкого суспільного резонансу, її матеріали широко використовували у виховній роботі зі спортсменами. Водночас інтенсивна комерціалізація і політизація олімпійського спорту стимулювала представників багатьох країн до застосування заборонених препаратів, пошуку способів приховування такого застосування. З'явилися підозри в системному застосуванні заборонених препаратів і засобів їх маскуванню командами окремих країн та видів спорту загалом. Особливо великі були підозри щодо спорту НДР, а серед видів спорту найбільш «ураженою» допінгом виявилася важка атлетика.

Поширення допінгу в олімпійському спорті перетворилося на дуже гостру проблему. «Приймати допінг – значить померти. Померти фізіологічно при появі незворотних аномальних процесів в організмі. Померти фізично, як показали трагічні факти останніх років. І померти духовно, інтелектуально, погоджуючись шахраювати, визнаючи своє безсилля або недолік волі чесно використовувати власні можливості або зробити зусилля, щоб їх перевершити. Нарешті, померти морально, фактично поставивши себе поза межами тих

правил поведінки, яких вимагає гуманне суспільство», - заявив президент МОК Х.А. Самаранч на 94-й сесії МОК, що відбулася в 1988 р. напередодні відкриття Ігор XXIV Олімпіади в Сеулі. Саме на цих Іграх вибухнули найбільш резонансні скандали, пов'язані із застосуванням допінгу: дискваліфікація канадського спринтера Бена Джонсона, групи важкоатлетів Болгарії і демонстративний від'їзд з Сеула всієї команди болгарських важкоатлетів, неофіційна інформація про значно більшу кількість позитивних проб порівняно з офіційно оголошеною тощо. Серйозно стурбований історіями з допінгом і відсутністю реальних досягнень в боротьбі з його поширенням в спорті, на початку 90-х років МОК збільшив фінансування антидопінгової діяльності та спробував посилити санкції. Однак до реальних результатів це не призвело.

Досягнення антидопінгової системи в 90-х рр. XX ст. виявилися значно меншими порівняно з діяльністю осіб, які впроваджували різні допінгові речовини і методи до олімпійського спорту. Випадки виявлення застосування допінгу були рідкістю. Водночас непрямі дані, численні матеріали засобів масової інформації, висловлювання експертів, самих спортсменів, їх тренерів і лікарів свідчили про те, що боротьба з допінгом не мала жодних позитивних результатів. Більше того, це негативне явище поширилося, а в окремих видах спорту набуло масового характеру. Наявною була також незацікавленість міжнародних і національних федерацій у виявленні випадків застосування допінгу, особливо видатними спортсменами.

У другій половині 90-х рр. фахівці спорту, представники ділових кіл та засобів масової інформації почали критикувати концепцію МОК боротьби з допінгом як недостатньо обґрунтовану. Вони критикували й практику діяльності антидопінгових лабораторій, які, попри заклики щодо боротьби за чистоту і дотримання морально-етичних принципів у спорті, в деяких випадках чинили зовсім інакше. Йдеться про випадки, коли санкції проти допінгу викликали запитання не лише у громадськості, а й стали предметом позовів у цивільних судах. Зокрема, досить обґрунтовано були піддані критиці три основних аргументи, що були основою концепції боротьби з допінгом: 1) застосування допінгу неприпустимо з морально-етичних причин у зв'язку з тим, що він заборонений; 2) допінг надає односторонню перевагу спортсменам над суперниками, які не застосовують допінг; 3) заборона на застосування допінгу обумовлена турботою про здоров'я спортсмена.

Все частіше фахівці були змушені визнати, що олімпійський спорт перетворився на своєрідну арену конкуренції фармацевтичних фірм, міжнародних і національних систем допінг-контролю, працівників медико-біологічного профілю, тренерів і спортсменів, орієнтованих на широке застосування стимуляторів, з одного боку, і антидопінгових лабораторій, діяльність яких спрямована на виявлення застосування цих препаратів і відповідні санкції, – з іншого. Ситуацію загострило й те, що недосконалість системи боротьби з допінгом призвела до того, що її почали використовувати як інструмент для дискредитації спорту окремих країн і усунення конкурентів на міжнародній спортивній арені. Таким чином, багаторічна боротьба із застосуванням допінгу в спорті, яка особливо активізувалася з 1980 р. (після

того, як Х. А. Самаранч проголосив її одним з основних пріоритетів в діяльності МОК), не дала очікуваних результатів.

У 1999 р. в Лозанні відбулася Всесвітня конференція щодо допінгу в спорті, де було прийнято Декларацію з допінгу в спорті, в якій було сформульовано основні принципи боротьби з допінгом. На конференції було також засновано Всесвітнє антидопінгове агентство (ВАДА, WADA). Створення ВАДА практично збіглося за часом з несподіваним інтерв'ю Х. А. Самаранча, у якому він повідомив, що завершує кар'єру на посаді президента МОК.

В інтерв'ю Х. А. Самаранч визнав недосконалість політики МОК в боротьбі з допінгом, закликав до кардинального скорочення списку заборонених препаратів, дозволу препаратів, які не шкодять здоров'ю спортсмена, підвищення ролі виховної та освітньої роботи, розширенню прав спортсменів при застосування речовин і методів, що стимулюють ефективність їх підготовки та змагальної діяльності.

Це інтерв'ю Х. А. Самаранча викликало дуже активну реакцію: в переважній більшості випадків позитивну – з боку фахівців спорту і переважно негативну – з боку людей, які працюють в системі антидопінгового контролю і перетворили її на сферу прибуткового бізнесу.

Нині допінг не є прерогативою спорту. Засоби, які належать до заборонених і класифікуються як допінг, широко поширені в різних сферах діяльності. Широко використовують стимулятори, седативні та інші засоби у військовій справі та в спеціальних підрозділах силових структур. Вони поширені й серед політиків, які використовують їх під час публічних виступів, в шоу-бізнесі. Різні агенти анаболічного впливу є популярними в індустрії сучасного фітнесу. Значна частина населення сьогодні широко використовує заборонені в спорті препарати для нормалізації психічного стану, зменшення ваги, корекції фігури.

Кількість спортсменів, які використовують заборонені препарати, становить незначний відсоток (за даними експертів, менше 5 %) від кількості людей, які застосовують ці засоби в інших сферах діяльності. Однак ніхто не застосовує санкцій до політиків або естрадних артистів, які отримують перевагу перед своїми конкурентами в результаті застосування стимуляторів. Нині проводять численні наукові дослідження щодо виявлення побічних негативних ефектів, до яких може призвести надмірне захоплення і нерозумне застосування різних хімічних лікарських препаратів, харчових добавок, в складі яких присутні різні фармакологічні речовини. Також фахівці досліджують небезпеку застосування продуктів харчування, вироблених з використанням сучасних технологій, заснованих на досягненнях хімії, біології, генної інженерії. Однак в жодній зі сфер людської діяльності, в якій існує проблема застосування різних стимулюючих речовин і методів, немає тієї атмосфери, що є притаманною для спорту.

Водночас навантаження, які доводиться витримувати спортсменам в сучасному спорті, змушують лікарів і тренерів рекомендувати їм широко застосовувати різні речовини енергетичної та пластичної дії, стимулятори діяльності центральної нервової системи, кровотворних органів, обмінних

процесів та інші засоби для оптимізації процесів відновлення і адаптації, профілактики перенапруження і захворювань, зниження імунітету тощо. Розширення цього напрямку спортивної фармакології, на думку фахівців, є найважливішим розділом сучасної спортивної науки, розвиток якої здатний нейтралізувати негативний вплив навантажень сучасного спорту, що подекуди виходять за межі людських можливостей. Однак визначення межі між природною фармакологією спорту, що допомагає ефективній адаптації і не завдає шкоди здоров'ю, і незаконної, розхитує ідеали спорту і негативно позначається на здоров'ї спортсмена, з кожним роком стає все важчим.

У лабораторіях різних країн світу активно працюють над пошуком нових речовин, виявлення оптимальної системи застосування вже відомих препаратів для підвищення ефективності тренувальної і змагальної діяльності.

Для сучасного спорту притаманні величезні тренувальні і змагальні навантаження, з дуже насиченим спортивним календарем. Участь у великій кількості спортивних змагань протягом усього року є практично неможливою без стимуляції відновних та адаптаційних реакцій за допомогою найбільш ефективних засобів. На цю проблему звертав увагу голова Медичної комісії МОК А. де Мерод ще в 1989 р. під час виступу на спільному засіданні Виконкому МОК та Асоціації міжнародних федерацій з літніх видів спорту: «Щоб позбутися явища, потрібно шукати його причини. В іншому випадку ці причини призводитимуть до попередніх показників. Перевантажений календар змагань вимагає від спортсменів перевищення їх нормальних можливостей. Все це призводить до того, що, з одного боку, їх піддають контролю, а з іншого – подібні навантаження можуть виконувати тільки за допомогою незаконних засобів».

2. Створення Всесвітнього антидопінгового агентства (ВАДА)

Хронологія подій, що передували створенню ВАДА

Рік	Подія
1865	Термін «допінг» увійшов до спортивної лексики. Його застосовували щодо плавців, які використовували стимулятори.
1886	Зафіксовано смерть спортсмена від вживання допінгу під час проведення велогонки у Франції.
1928	Міжнародна федерація легкої атлетики стала першою організацією, яка доклала зусилля до заборони використання допінгу. Однак на той час були відсутні методи контролю за вживанням стимулюючих препаратів.
1950	Поширення практики використання допінгу для поліпшення спортивних показників під час Олімпійських ігор та інших спортивних змагань набув поширення.
1960	На Іграх XVII Олімпіади в Римі констатовано смерть велогонщика Курта Йенсена через вживання фенаміну. Це підштовхнуло МОК до рішучих дій щодо заборони вживання допінгу. Проблема привернула увагу Ради Європи, яка прийняла резолюцію щодо заборони застосування допінгових речовин в

	спортивній діяльності.
1963	Рада Європи організувала комітет, що спеціалізувався на боротьбі з допінгом, але його подальша діяльність не призвела до істотних змін.
1964	На Іграх XVIII Олімпіади в Токіо перед змаганнями спортсмени пройшли перше тестування на наявність заборонених стимулюючих препаратів в організмі.
1960-ті	Запроваджено лабораторні методи контролю з виявлення у спортсменів в організмі слідів від вживання стимуляторів. Методи визначення були недосконалі, що дало спортсменам можливість, посилаючись на спотворення результатів, відмовлятися від тестування.
1965	В м. Страсбург скликано міжнародну нараду зі спортивної медицини, на якій було визначено поняття «допінг».
1966	Міжнародна Федерація з футболу та Міжнародна Федерація з велоспорту вперше на чемпіонатах світу почали застосовувати допінг-контроль для спортсменів.
1967	За сприяння МОК створено Медичну комісію, сформовано перелік заборонених стимулюючих препаратів, визначено поняття допінгу.
1968	На Іграх XIX Олімпіади в Мехіко у 750 учасників Медична комісія МОК взяла проби на допінг.
1972	на Іграх XX Олімпіади в Мюнхені в повномасштабному тестуванні на допінг взяли участь 2 тис. спортсменів. Через позитивні результати тестів дискваліфіковано сім спортсменів, серед яких було четверо медалістів.
1970-ті	В Європі особливої популярності серед спортсменів набули анаболічні стероїди, що сприяли відновленню організму після силових навантажень і стимуляції систем організму. Незважаючи на те, що анаболічні стероїди офіційно було заборонено в 1975 р., їх продовжували вживати.
1980-ті	Початок застосування діуретиків та адреноблокаторів, які у 1984 р. було внесено до Списку заборонених препаратів.
1986	Заборонено використання кров'яного допінгу, що сприяє підвищенню рівня гемоглобіну в крові. Ефективний метод контролю за вживанням був відсутній, що давало змогу нівелювати заборону.
1989	Рада Європи та 48 країн підписали Конвенцію проти використання стимуляторів для поліпшення спортивних досягнень.
1998	У спортсменів, які брали участь у велогонці Тур де Франс, поліцейським рейдом виявлено заборонені стимулюючі засоби. Скандал викликав широкий резонанс і призвів до значного переосмислення ролі держави в боротьбі з допінгом.
1999	МОК провів в Швейцарії першу Всесвітню конференцію щодо

	організації боротьби з вживанням допінгу в спорті. На конференції прийнято Декларацію, що передбачає створення незалежного антидопінгового агентства.
1999	Засновано Всесвітнє антидопінгове агентство (ВАДА) зі штаб-квартирою в Лозанні за сприяння МОК, урядів, державних органів і міжурядових організацій.
2001	ВАДА виділило 60 млн доларів на проведення антидопінгових досліджень. Штаб-квартиру перенесено в Монреаль.
2003	На конференції в Копенгагені, присвяченій допінгу в спорті, прийнято Всесвітній антидопінговий кодекс. Його введення передбачалося у 2004 р.
2004	До функцій ВАДА додано акредитацію лабораторій, що займаються тестуванням проб на вміст допінгу.
2005	Відбулася перша зустріч на міжурядовому рівні за участю делегатів з 190 країн. Результатом роботи зустрічі була Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті, що встановила єдині підходи до вживання стимулюючих і лікарських препаратів спортсменами різних країн.
2006	ВАДА запровадила систему ADAMS, що давала змогу оптимізувати контроль над спортсменами на етапі тренувань між спортивними змаганнями.
2007	Понад 600 організацій (міжнародні спортивні федерації, національні антидопінгові організації, МОК, Міжнародний паралімпійський комітет і делегати від професійних ліг) на третій Всесвітній конференції щодо заборони допінгу переглянули і прийняли поправки до антидопінгового кодексу.
2008	ВАДА оновила Список заборонених речовин і методів, що включав 11 груп препаратів. В цей рік обсяг грошових коштів витрачених ВАДА склав близько 26 млн. Доларів.

Стурбований проблемою поширення допінгу в спорті та відсутністю реальних результатів її рішення, МОК в лютому 1999 р. провів в Лозанні Всесвітню конференцію з допінгу в спорті, на якій було гостро поставлено питання про необхідність кардинального вдосконалення роботи в усіх напрямках боротьби із застосуванням допінгу в спорті – розробка єдиних стандартів; координація зусиль різних спортивних організацій, міжнародних структур, урядових організацій, громадськості; освітня і науково-дослідницька діяльність; юридичні аспекти та ін. Для здійснення цієї роботи було визнано за доцільне створити незалежне Всесвітнє антидопінгове агентство (ВАДА). Це агентство було засновано 10 листопада 1999 р. як приватна незалежна організація на основі рівноправного представництва олімпійського руху та громадських організацій. У 2001 р. ВАДА проголосувала за розміщення своєї штаб-квартири в Монреалі (Канада).

Основними напрямками роботи ВАДА були:

- розвиток і координація на міжнародному рівні боротьби проти допінгу в спорті в усіх формах, включаючи його застосування під час змагань і між

змаганнями. В цьому напрямку агентство співпрацювало з міжурядовими організаціями, урядами, громадськими організаціями та іншими громадськими і приватними органами, які пропагують боротьбу з допінгом в спорті;

- зміцнення на міжнародному рівні етичних принципів спорту без допінгу й допомога в захисті здоров'я спортсменів;
- формування і модифікація для всіх зацікавлених громадських і приватних органів, включаючи МОК, МСФ і НОК, списку препаратів і методів, заборонених до застосування в спорті;
- заохочення, підтримка, координація співпраці із зацікавленими громадськими та приватними органами, особливо з МОК, МСФ і НОК щодо організації тестування в міжзмагальний період без повідомлення;
- розвиток, гармонізація та уніфікація наукових і технічних стандартів щодо отримання проб, процедур і обладнання, включаючи розміщення лабораторій;
- сприяння зміцненню узгоджених правил, дисциплінарних процедур, санкцій та інших засобів боротьби з допінгом у спорті;
- створення і розвиток програм антидопінгової освіти і профілактичних програм на міжнародному рівні з метою зміцнення практики спорту без допінгу відповідно до етичних принципів;
- заохочення і координація досліджень щодо боротьби проти допінгу в спорті.

З перших днів існування ВАДА розпочало особливо активну роботу в декількох напрямках:

- розробка угод з МСФ з олімпійських видів спорту з питань проведення проб під час змагань і несподіваних проб під час процесу підготовки;
- розширення практичної діяльності з тестування спортсменів і посилення санкцій, збільшення списку заборонених речовин і методів, враховуючи можливості акредитованих МОК антидопінгових лабораторій;
- формування власної незалежної політики антидопінгової діяльності та забезпечення її підтримки з боку МОК, НОК, МСФ, урядів країн, міжнародних організацій (ООН, Рада Європи, ЮНЕСКО та ін.).

Після оголошення ВАДА основних напрямів діяльності стало зрозумілим, що, як мінімум, два моменти можуть призвести до серйозних проблем в боротьбі з допінгом. По-перше, серед безлічі напрямів діяльності ВАДА було відсутнім широкомасштабне співробітництво з фахівцями, які безпосередньо працюють в сфері підготовки спортсменів (тренерами, лікарями, науковцями, дієтологами тощо) щодо створення й розвитку для різних видів спорту типових програм фармакологічного забезпечення процесу підготовки і змагань, спрямованих на профілактику професійних захворювань, підвищення ефективності використання функціональних ресурсів організму в умовах тренувальної та змагальної діяльності, прискорення відновних реакцій. Відсутність цього напрямку не могла не призвести до прихованої конфронтації між антидопінговими лабораторіями і ВАДА, з одного боку, і між тренерами, лікарями та іншими фахівцями, які працюють безпосередньо зі спортсменами, з іншого.

По-друге, насторожував зміст останнього розділу, який, як засвідчила практика, став основним в діяльності ВАДА та, водночас, джерелом більшості його проблем. Робота ВАДА була заснована на «власній незалежній політиці антидопінгової діяльності» замість формування спільної з МОК і федераціями політики з її подальшою реалізацією ВАДА. Ця помилка призвела до формування ізольованої системи допінгового контролю, велика кількість елементів якої не могли не суперечити інтересам як спортсменів, так і федерацій та національних олімпійських комітетів. Окрім цього, ВАДА вдалося різко загострити проблему застосування допінгу в спорті в очах світової громадськості і засобах масової інформації, залучити до її розгляду структури ООН, Ради Європи, ЮНЕСКО тощо.

Упродовж останньої декади щороку підвищується точність тестування застосування заборонених препаратів: матеріальна база лабораторій зміцнюється сучасною, високочутливою апаратурою, зростає кваліфікація і досвід фахівців, розробляються й удосконалюються стандарти і критерії проведення тестування та інтерпретації отриманих результатів. Але немає сумніву і те, що точність досліджень у багатьох випадках є дещо нижчою за необхідну, що методи тестування не гарантують відсутності помилок. На жаль, факт використання ряду заборонених речовин взагалі не може бути встановленим.

В одній з публікацій відомий експерт з цієї проблеми, який працює в Комісії з медицини МОК та антидопінговій лабораторії в Барселоні, Хорде Сигур (Segura, 2003) зазначив, що вкрай важко виявити застосування анаболічних стероїдів, особливо в тих випадках, коли спожита речовина ідентична тій, що присутня в організмі (ендогенне з'єднання). Ще складніше виявити застосування пептидних гормонів та їх аналогів. В цьому класі найчастіше застосовують хоріонічний гонадотропін, еритропоетин і гормон росту людини (соматотропін). «Дійсний розмах їх використання невідомий через швидкий метаболізм та виведення з організму із сечею. Навіть точна структура виділених з'єднань є зазвичай невідомою. У зв'язку з відсутністю відповідних довідкових матеріалів, визнаних на міжнародному рівні, для того, щоб узагальнити результати, необхідно використати різні техніки в різних лабораторіях. Проте кількісні концентрації, виявлені в одній лабораторії, практично неможливо порівняти з тими, які були отримані в інших. Завжди важко встановити чіткий критерій, щоб відрізнити екзогенне застосування (заборонене) від нормативної ендогенної концентрації. Структура виявленого пептиду повинна бути підтверджена мас-спектрометрією. У наш час це вимагає великих зусиль, хоча нова техніка іонізації, нові інтерфейси з хроматографічних або електрофоретичних систем та еволюція іоноаналізатору зроблять свій внесок у вирішення цієї проблеми в майбутньому». Автор також зазначив, що споживання хоріонічного гонадотропіну людини (ХГЛ) постійно описують як засіб досягнення вивільнення андрогенних і анаболічних з'єднань тестостерону, що може бути корисним для підвищення результативності (потужності і сили) в спорті вищих досягнень. Споживання ХГЛ з відповідним збільшенням тестостерону і його неактивного ізомеру епітестостерону неможливо виявити за допомогою

існуючих методів виявлення зловживання тестостероном, основою яких є вимір коефіцієнту між обома ізомерними сполуками» (Segura, 2003).

Неефективність антидопінгової системи у 2000-х рр. стала предметом суттєвої критики, а «допінгові скандали», на жаль, стали невід'ємною частиною олімпійського спорту. «Допінгові справи» почали розглядати в національних та міжнародних судових інстанціях. Зрозуміло, що проблема допінгу в спорті є дуже неоднозначною, складною і суперечливою як в морально-етичному, так і в соціальному аспекті. Вона торкається не лише інтересів спортсменів, а й великої кількості осіб та організацій. В цих умовах ефективність діяльності ВАДА, на думку професора В. М. Платонова, значною мірою залежить від того, наскільки терпляче, виважено, з повагою і доказово буде визначено загальну методологію підходу до проблеми.

Підтвердженням цієї думки є один з масштабних скандалів, пов'язаний із застосуванням допінгу найсильнішими спортсменами США. Колишній директор антидопінгової служби Національного олімпійського комітету США (USOC) Уейд Екзум надав докази щодо понад 100 позитивних проб на допінг, взятих в американських спортсменів у період з 1988 по 2002 рр. На думку У. Екзума, USOC заохочував використання заборонених препаратів, приховуючи інформацію про спортсменів, які застосовували допінг. Як наслідок, 19 олімпійських медалей були завойовані спортсменами, які порушили антидопінгові правила. Серед цих спортсменів був найбільш титулований в світовій легкій атлетиці спортсмен, дев'ятиразовий олімпійський чемпіон Карлтон Льюїс, олімпійські чемпіони в цьому ж виді спорту Джо Ділоуч, Андре Філліпс, видатна професійна тенісистка, чемпіонка Ігор Олімпіад 1992 і 1996 рр. Мері Джо Фернандес та інші відомі спортсмени (Layden, Yaeger, 2003).

Реакція ВАДА на цю інформацію не забарилася. Р. Паунд заявив, що представлені У. Екзумом документи «підтверджують давні підозри, що в США займаються приховуванням застосування допінгу», і оголосив зміст листів виконавчого директора USOC Берона Піттенгер Льюїсу, Делочу і Філліпсу, в яких йшлося про те, що, незважаючи на позитивні результати проб, спортсмени будуть допущені до участі в Іграх Олімпіади, а результати проб будуть трактувати як використання «з необережності». У розпал обговорення в пресі інформації, наданої У. Екзумом, антидопінговими службами США було ініційовано новий скандал, пов'язаний з масовим застосуванням допінгу в спорті. Цей скандал за масштабами можна порівняти з тими викриттями, які були характерні для спорту колишньої НДР. Йдеться про багаторічну співпрацю багатьох американських спортсменів з приватної каліфорнійської лабораторії BALCO, яка офіційно займалася розробкою харчових добавок, однак запровадила до спорту вищих досягнень новий тип ефективного анаболічного стероїду – тетрагідрогестрінону (THG), який є модифікацією відомого тренболону. Після оперативної розробки способу виявлення цього препарату в Каліфорнійському університеті були проведені дослідження резервних зразків сечі (проба «В») великої групи легкоатлетів США. Результати виявилися сенсаційними, тож реакція керівника антидопінгового агентства США (USADA) Террі Мадена не забарилася: «Це глобальна змова, до

якої залучені сотні лікарів, тренерів і, звичайно, спортсменів, які брехали колегам і глядачам».

Випадок масового застосування THG ще раз переконливо продемонстрував слабкість наукових програм ВАДА та неефективність допінг-контролю, непередбачуваність появи нових ефективних препаратів. Адже про масове застосування цього препарату, його значне поширення в різних країнах стало відомо випадково, в результаті добровільного анонімного надання одним з тренерів підготованого для ін'єкції шприца з препаратом з його наступною ідентифікацією.

На думку професора В. М. Платонова, неможливо не бачити того, що після 2000-х рр. ВАДА перетворило світову спортивну арену, в тому Олімпійські ігри, на поле для експериментів у розробці методів контролю, вдосконалення регламенту, процедур, системи санкцій тощо. До будь-яких жорстких правил, навіть якщо вони не обґрунтовані, можна пристосуватися в разі, коли ці правила затверджені і загальновідомі. Але неможливо пристосуватися до правил, які винаходяться в ході процесу, як це сталося на Зимових олімпійських іграх 2002 р., коли спортсменів було піддано контролю поза межами встановлених процедур та дискваліфіковано за застосування препаратів, що не входили до Списку заборонених, з наступним, не завжди переконливим, обґрунтуванням того, що вони є аналогами заборонених.

3. Структура та напрями діяльності ВАДА

Сучасна структура керування ВАДА (станом на 2022 р.). Вищим керівним органом ВАДА є **Установча Рада (Рада засновників, Foundation Board)**, яка складається з 38 представників олімпійського руху та урядів, обраних на паритетній основі. Термін повноважень Президента Ради становить 3 роки.

Станом на 2021 р. понад 1/3 Ради (14/38 місць) – це діючі або колишні спортсмени міжнародного рівня. Чотири місця відведені спортсменам, які представляють спортивний рух.

Виконавчий комітет складається з 14 делегатів – від тих же організацій, які представлені в Раді. Виконком керує програмами ВАДА, надаючи консультативні рекомендації. У складі Виконкому ВАДА є чотири незалежні члени (Президент, Віце-Президент, один представник спортивного руху та один представник органів державної влади). [Незалежні члени перевіряються та перевіряються Комітетом з номінацій ВАДА. Останні два вступають на посаду 1 березня 2021 року.]

Десять інших членів Виконкому включають рівну кількість представників спортивного руху та урядів світу. Члени призначаються відповідними виборчими групами. Одне місце призначене для спортсмена, що представляє спортивний рух. В даний час більше 1/3 Виконкому (5/12 місць) складається з активних або колишніх спортсменів міжнародного рівня.

П'ять Постійних комітетів (Standing Committees) які підпорядковуються Виконкому та відіграють ключову консультативну роль у

розробці політики та пріоритетів для Агентства. До їхнього переліку входять такі Комітети:

- спортсменів,
- з перевірки відповідності;
- з освіти;
- з фінансування та адміністрування;
- здоров'я, медицини та досліджень.

Наприклад, Комітет з перевірки відповідності (CRC), є незалежним органом, який складається з незалежного голови, двох незалежних експертів з питань дотримання вимог, представника спортсмена та двох членів, призначених їхньою групою зацікавлених сторін (тобто одним із Спорту та один з урядів).

Комітет спортсменів (утворено у 2005 р.) представляє інтереси і права спортсменів по всьому світу, забезпечуючи розуміння їх ролі і відповідальність за можливі наслідки застосування допінгу.

Десять Експертних груп, які відіграють ключову консультативну роль у своїх галузях знань. Серед них Експертні групи з: соціальних наукових досліджень, генного та клітинного допінгу, забороненого списку, терапевтичного використання, стратегічного тестування, етики, лабораторій, національних антидопінгових організацій, права, підписантів.

Комітет з висування кандидатур, створений у вересні 2019 р. для забезпечення того, щоб відповідні люди з точки зору кваліфікації та незалежності працювали на керівних посадах у ВАДА.

ВАДА має 5 регіональних відділень на континентах Африки, Азії, Європи, Австралії та Америки. Представники від державних органів в цих регіонах ведуть діяльність, спрямовану на боротьбу з допінгом у спорті і сприяють роботі ВАДА по реалізації його місії.

Серед країн, які прийняли Всесвітній антидопінговий кодекс є й Україна, представлена в ВАДА Національним антидопінговим центром.

Відповідно до реформ ВАДА від 2018 р., члени Ради, Виконкому та Постійних комітетів ВАДА обираються на термін три роки з можливістю його дворазового продовження (загальний термін виконання функцій члена ВАДА не повинен перевищувати 9 років). Проте надалі вони не можуть виконувати ці функції за жодних обставин та переобиратися.

Роль і функції ВАДА. Роль ВАДА полягає в координації широкомасштабної боротьби, спрямованої на використання допінгових препаратів для досягнення високих спортивних результатів.

Функції ВАДА:

- проведення акредитації лабораторій та національних антидопінгових центрів, відповідальних за забір та аналіз проб на допінг;
- прийняття, оновлення і публікація Списку заборонених речовин;
- допомога національним представництвам і неурядовим об'єднанням в розробці антидопінгових програм;
- сприяння розвитку лабораторної бази, впровадження програм щодо методів виявлення стимулюючих препаратів;

- узгодження санкцій, правил, дисциплінарних методів впливу та інших норм для їх уніфікації, враховуючи права спортсменів;
- співпраця з урядовими та іншими зацікавленими організаціями щодо вирішення проблемних питань, пов'язаних із застосуванням препаратів, що містять допінг, та контролем за їх виявленням;
- заохочення і пропагування, за допомогою освітніх програм, неприйнятності застосування допінгу.

Основні напрями діяльності ВАДА

Наукові дослідження. На них щорічно виділяють 7-8 млн доларів. ВАДА прагне до збільшення обсягу досліджень, присвячених вдосконаленню існуючих та розробці нових методів виявлення в організмі заборонених речовин, а також вивчення генних допінгів, пептидних стимуляторів рекомбінантних генів.

Регулярно працює програма WADAGrants, в якій беруть участь науково-дослідні проекти, що надаються університетами, коледжами, приватними фірмами, профільними та непрофільними організаціями. Кращі проекти отримують повне фінансування від ВАДА. На додаток до програми дослідницьких грантів, ВАДА фінансує найважливіші теми з методів виявлення нових допінгових речовин в рамках Цільової дослідницької програми.

Соціальна науково-дослідницька програма WADA's Social Science Research Grant Program сприяє вивченню поведінкових аспектів у вживанні допінгу і розробці стратегії щодо запобігання використанню стимулюючих речовин.

Вчені з різних країн світу представляють пропозиції, що стосуються науково-дослідних тем з допінгу, пріоритетність яких визначають медичний і науковий комітети.

Освітня діяльність. WADA виконує та координує ефективні освітні програми по всьому світу, де пропагує чесну спортивну діяльність без застосування допінгових субстанцій. ВАДА розроблено освітні програми щодо існуючих юридичних і соціальних наслідків, негативного впливу на здоров'я вживання допінгу. Програма WADA's Play True Generation спрямована на просвітництво молодих спортсменів віком від 18 років, їх батьків, тренерського складу та медичної служби.

Розвиток антидопінгових лабораторій полягає в тому, щоб гарантувати проведення ними забору проб та подальшого їх аналізу чесно і неупереджено із застосуванням уніфікованих методів в якій би країні не проводилися спортивні заходи. ВАДА співпрацює з Міжнародною організацією з акредитації лабораторій (ILAC). Все антидопінгові лабораторії ВАДА організовані за вимогами Міжнародного стандарту для лабораторій (ISL) і акредитовані відповідно до стандарту ISO / IEC 17025.

Видання ВАДА:

- Всесвітній антидопінговий кодекс;
- Заборонений список речовин і методів, що використовуються у спорті

- Міжнародні стандарти: Заборонений список; з тестування та дослідження; для лабораторій; з терапевтичного використання; із захисту персональних даних; з дотримання правил підписантами; з освітніх програм; з обробки результатів;
- Типові правила: для олімпійських комітетів; Міжнародний федерацій; національних антидопінгових організацій;
- Міжнародна антидопінгова конвенція;
- Щорічні доповіді про діяльність ВАДА;
- Технічні документи;
- Керівництво з проведення антидопінгових досліджень;
- WADA Brochure;
- Методичні та інформаційні матеріали;
- Статистичний звіти антидопінгових лабораторій;
- Посібники «Антидопінговий контроль і біопроби в спорті».

4.Історія створення Всесвітнього антидопінгового кодексу

Найважливішим напрямом діяльності WADA, починаючи з моменту заснування цієї організації в 1999 р., була підготовка до прийняття Всесвітнього антидопінгового кодексу, який повинен був замінити застарілий Антидопінговий кодекс олімпійського руху. Вміле політичне маневрування дозволило ВАДА проігнорувати більшість серйозних критичних зауважень, зроблених в процесі обговорення Кодексу, і прийняти цей документ на Всесвітній конференції по допінгу в спорті (3-5 березня 2003 року, Копенгаген). Цією конференції передували серія міжнародних заходів, проведених під егідою МОК і ЮНЕСКО за участю керівників НОК, МСФ, міністрів спорту, а також кілька нарад міжурядової консультативної групи з питань антидопінгу в спорті.

Не можна не відзначити одного принципового моменту, що супроводжував обговорення антидопінгової політики та проекту Кодексу на всіх заходах, організованих МОК і ВАДА. До обговорення проблеми було залучено переважно представників ВАДА, керівників державних і громадських організацій (міністри спорту, президенти та генеральні секретарі НОК, МСФ). Однак фахівців, які реально задіяні у підготовці спортсменів (тренери, спортивні лікарі, вчені, що працюють в сфері спортивної підготовки, спеціального харчування, застосування відновлювальних та стимулюючих засобів і ін.), було практично усунено від обговорення проблеми. Це суттєво вплинуло на характер і зміст критики Кодексу, пропозицій і зауважень та внесених на їх основі уточнень. Ці уточнення стосувалися організаційної та правової основ антидопінгової діяльності. Однак аналіз змісту Кодексу та його доопрацювання з точки зору спортивної медицини, спортивної фізіології, психології, біохімії, теорії та методики підготовки спортсменів практично був відсутнім.

Цікаво, що на Конференції 2003 р. було прийнято третю версію Кодексу. Як відзначив Річард Паунд, Кодекс готували в стислі терміни, стикаючись з великою кількістю нарікань і критики. Навіть на Конференції 2003 р. керівники

ряду МСФ, особливо футболу та велоспорту, вказали на невідповідність документу сучасним реаліям. Наслідком цього стали численні конфлікти ВАДА з авторитетним МСФ та НОК щодо змісту та впровадження Кодексу, а також небажання парламенту та урядів багатьох країн впроваджувати Кодекс та коригувати національне законодавство.

Зокрема, уряди багатьох країн відмовлялися фінансувати діяльність ВАДА шляхом внесення щорічних внесків.

5. Мета, сфера застосування та структура Всесвітнього антидопінгового кодексу

Всесвітній антидопінговий кодекс вперше був ухвалений у 2003 р. і набув чинності в 2004 р. Надалі зміни було внесено тричі: перший варіант набув чинності 1 січня 2009 року, другий – 1 січня 2015 року, третій – 1 квітня 2018 року (зміни щодо відповідності Кодексу). Переглянутий Кодекс-2021 набув чинності з 1 січня 2021 р.

Фундаментальне обґрунтування необхідності Всесвітнього антидопінгового кодексу

Антидопінгові програми ґрунтуються на внутрішній цінності спорту. Цю внутрішню цінність часто називають «духом спорту»: етичне прагнення до людської досконалості через віддане вдосконалення природних талантів кожного Спортсмена.

Антидопінгові програми спрямовані на захист здоров'я спортсменів і надання можливості спортсменам досягати передового досвіду без використання заборонених речовин і методів.

Антидопінгові програми прагнуть підтримувати цілісність спорту через повагу до правил, інших суперників, чесного змагання, рівних правил гри та цінності чистого спорту для світу.

Дух спорту – це торжество людського духу, тіла і розуму, яке відображене в цінностях. Це суть Олімпізму, яку ми знаходимо в спорті та завдяки спорту, ними є:

- Здоров'я;
- Етика, справедливість і чесність;
- Права спортсменів, визначені в Кодексі;
- Майстерність у виконанні;
- Характер і Виховання;
- Задоволення і радість;
- Командна робота;
- Відданість та самовіддача;
- Дотримання норм і правил;
- Повага до себе та інших Учасників;
- Мужність;
- Співдружність і солідарність.

Дух спорту виражається в тому, наскільки чесно ми граємо. Допінг докорінно суперечить духу спорту.

Структура Всесвітнього антидопінгового кодексу

Перша частина Кодексу встановлює спеціальні антидопінгові правила і принципи, яких мають дотримуватися організації, відповідальні за прийняття і виконання або реалізацію антидопінгових правил у рамках їх повноважень, наприклад, Міжнародний олімпійський комітет, Міжнародний паролімпійський комітет, Міжнародні Федерації, Національні Олімпійські Комітети та Паралімпійські Комітети, Організатори Великих Спортивних заходів і Національні Антидопінгові Організації. Всі ці організації надалі разом іменуватимуться Антидопінговими Організаціями.

Усі положення Кодексу обов'язкові й мають виконуватися кожною антидопінговою організацією, спортсменом або іншою особою. Водночас Кодекс не замінює і не віднімає необхідність ухвалення ґрунтовних антидопінгових правил кожною антидопінговою організацією. Деякі положення Кодексу мають бути включені у власні антидопінгові правила кожної антидопінгової організації без істотних змін, інші положення Кодексу встановлюють обов'язкові керівні принципи, що дозволяє гнучкість у формулюванні правил кожною антидопінговою організацією, або встановлюють вимоги, обов'язкові для виконання кожною антидопінговою організацією без необхідності їх дублювання у власних антидопінгових правилах.

Ті статті Кодексу, які мають бути включені до правил кожною антидопінговою організацією без істотних змін, наведені в статті 23.2.2. Наприклад, для досягнення гармонізації дуже важливо, щоб Сторони-підписанти ухвалювали свої рішення, на підставі того самого списку порушень антидопінгових правил, тягяра доказування, і щоб наслідки одних і тих самих порушень антидопінгових правил були однаковими. Ці правила мають бути однаковими незалежно від того, чи проводяться слухання Міжнародною Федерацією, на національному рівні або в Спортивному Арбітражному Суді (САС).

Положення Кодексу, не викладені в статті 23.2.2, також є обов'язковими по суті, хоча від Антидопінгових Організацій не вимагають включати їх дослівно. Ці правила назагал підпадають під дві категорії.

Перша – це ті положення, що передбачають вживання Антидопінговими Організаціями певних заходів без необхідності дублювати ці положення у власних антидопінгових правилах цих Антидопінгових Організацій. Наприклад, кожна Антидопінгова Організація має планувати і здійснювати Тестування відповідно до вимог статті 5, але немає потреби повторювати ці вказівки у власних правилах Антидопінгової Організації.

Друга – це ті положення, що по суті є обов'язковими, але допускають гнучкість у реалізації принципів цього положення кожною Антидопінговою Організацією. Наприклад, для досягнення ефективної і гармонійної взаємодії не потрібно, щоб усі Сторони-підписанти використовували однакову форму

Обробки Результатів і процесу слухання. Кодекс не вимагає абсолютної уніфікації Обробки Результатів і процесу слухань, проте вимагає, щоб різні підходи Сторін-підписантів відповідали принципам, прописаним у Кодексі та Міжнародному Стандарті з Обробки Результатів.

Антидопінгові правила, як і правила змагань, є спортивними правилами, за якими проводяться змагання. Спортсмени, Допоміжний персонал спортсменів та інші Особи (включаючи членів правління, директорів, адміністраторів та визначених працівників, волонтерів Сторін-підписантів, а також Уповноважених Третіх Сторін та їх працівників) приймають ці правила як умову участі або залучення в спорті і зобов'язані їх дотримуватися.

Кожна Сторона-підписант зобов'язана встановити правила і процедури для того, щоб усі Спортсмени, Допоміжний персонал спортсменів та інші Особи, а також організації, які перебувають під юрисдикцією Сторони-підписанта, були поінформовані та погодилися дотримуватися чинних антидопінгових правил відповідних Антидопінгових організацій.

Кожна Сторона-підписант має встановити правила і розробити процедури, які забезпечують отримання згоди Спортсменів, Допоміжного персоналу спортсменів або інших Осіб, а також організацій, що перебувають під юрисдикцією Сторони-підписанта, на поширення відомостей приватного характеру відповідно до вимог Кодексу. Всі зазначені Особи та організації зобов'язані не порушувати антидопінгові правила і виконувати їх, включаючи погодження із застосуванням санкцій за їх порушення Спортсменами або іншими Особами. Ці специфічні спортивні правила і процедури спрямовані на реалізацію уніфікованих і гармонізованих принципів боротьби з допінгом у спорті в усьому світі. Вони відрізняються за своєю природою від норм кримінального та цивільного законодавства. Вони не можуть бути предметом розгляду в рамках будь-яких національних вимог і правових стандартів, що застосовуються у кримінальному чи цивільному судочинстві, а також не можуть бути обмежені ними.

При розгляді конкретних справ усі суди, третейські суди та інші органи повинні розуміти та визнавати особливий характер антидопінгових правил Кодексу, а також той факт, що ці правила являють собою узгоджену позицію більшості зацікавлених сторін у всьому світі, яка необхідна для захисту та забезпечення чесності спорту.

Якщо Кодекс вимагає, щоб Особа, яка не є Спортсменом, або Допоміжним персоналом спортсмена, слідувала Кодексу, така особа, звичайно, не підлягатиме тестуванню, а також не буде суб'єктом порушень антидопінгових правил згідно з Кодексом щодо Використання або Володіння Забороненою Речовиною або Забороненим Методом. Вірогідніше, така Особа відповідатиме лише за порушення статей 2.5 Кодексу (втручання), 2.7 (розповсюдження), 2.8 (призначення), 2.9 (співучасть), 2.10 (заборонена співпраця) та 2.11 (залякування). Також обов'язок вимагати, щоб працівник був зобов'язаний дотримуватися Кодексу, є предметом обмежень діючого законодавства.

Як визначено у Кодексі, кожна Антидопінгова Організація повинна бути відповідальною за всі стадії Допінг-Контролю. Будь-яка стадія Допінг-

Контролю або антидопінгової Освіти може бути делегована Антидопінговою Організацією Уповноваженим Третім Сторонам, однак делегуюча Антидопінгова Організація повинна вимагати від Уповноважених Третіх Сторін виконувати такі стадії відповідно до Кодексу чи Міжнародних Стандартів, а Антидопінгова Організація повинна залишатися повністю відповідальною за забезпечення того, що будь-які делеговані повноваження реалізовані з дотриманням Кодексу.

Прийняття та застосування Всесвітнього антидопінгового кодексу сторонами-підписантами

Наступні організації можуть бути Сторонами-підписантами Кодексу: ВАДА, Міжнародний Олімпійський Комітет, Міжнародні Федерації, Міжнародний Паралімпійський Комітет, Національні Олімпійські Комітети, Національні Паралімпійські Комітети, Організатори Великих Спортивних Заходів, Національні Антидопінгові Організації та інші організації, що мають велике значення у спорті.

Міжнародний Олімпійський Комітет; Міжнародні Федерації, визнані Міжнародним Олімпійським Комітетом; Міжнародний Паралімпійський Комітет; Національні Олімпійські Комітети; Національні Паралімпійські Комітети; Національні Антидопінгові Організації; і Організатори Великих Спортивних Заходів, визнані однією або декількома з вищезгаданих організацій, стають Сторонами-Підписантами шляхом підписання декларації про прийняття Кодексу або іншої форми прийняття, визначеної та схваленою ВАДА.

Будь-яка інша організація, згадана у статті 23.1.1, може подати заявку до ВАДА, щоб стати Стороною-підписантом, яка буде переглянута відповідно до політики, прийнятої ВАДА. Прийняття ВАДА таких заявок підлягає умовам та вимогам, встановленим ВАДА в такій політиці. Після прийняття заяви зі сторони ВАДА, заявник, який стає Стороною-підписантом, підписує заяву про прийняття Кодексу та приймає умови та вимоги, встановлені ВАДА для такого заявника.

Наприклад, ці умови та вимоги включатимуть фінансові внески суб'єкта господарювання для покриття витрат на адміністрування, моніторинг та дотримання вимог ВАДА, які можуть бути віднесені до процесу подання заявки та подальшого підтримання статусу Сторони-підписанта. Список усіх організацій, що прийняли Кодекс, буде опубліковано ВАДА.

Сторони-підписанти мають забезпечити виконання положень Кодексу за допомогою політики, що ними проводиться, ухваленням законів, правил і норм відповідно до своїх повноважень і сфери відповідальності.

Наступні статті в тій частині, яка реалізується антидопінговою організацією в межах своєї антидопінгової діяльності, повинні бути імplementовані сторонами-підписантами, без значних змін, за винятком незначних змін в мові стосовно назви організації, виду спорту, номерів розділів тощо.

- Стаття 1. Визначення допінгу

- Стаття 2. Порушення антидопінгових правил
- Стаття 3. Докази допінгу
- Стаття 4.2.2. Особливі речовини або особливі методи
- Стаття 4.2.3 Речовини зловживання
- Стаття 4.3.3. Зміст забороненого списку за визначенням ВАДА
- Стаття 7.7. Завершення спортивної кар'єри
- Стаття 9. Автоматичне анулювання індивідуальних результатів
- Стаття 10. Санкції, що застосовуються до фізичних осіб
- Стаття 11. Наслідки для команд
- Стаття 13. Апеляції, за винятком 13.2.2, 13.6 і 13.7
- Стаття 15.1. Рішення з автоматичною обов'язковою дією
- Стаття 17. Строк давності
- Стаття 26. Тлумачення Кодексу
- Додаток 1. Визначення

Забороняється вносити додаткові положення до правил, розроблених стороною-підписантом, якщо вони змінюють дію статей, перелічених у даній статті. Правила, що розроблені стороною-підписантом, повинні прямо визнавати примітки до Кодексу і надавати їм таку ж статус, який вони мають в Кодексі. Однак ніщо в Кодексі не перешкоджає Стороні-підписанту мати правила безпеки, медичні правила, правила правомочності або Кодекс поведінки, які можуть застосовуватися для інших цілей, ніж антидопінгові.

Наприклад, з репутаційних та медичних причин, Міжнародна Федерація може вирішити встановити правило Кодексу корпоративної поведінки, що забороняє Спортсмену використовувати або володіти кокаїном в Позазмагальний період. Під час відбору Проб у Позазмагальний період така Міжнародна Федерація могла б провести лабораторний тест на кокаїн у рамках забезпечення та виконання встановлених правил Кодексу корпоративної поведінки. З іншого боку, Кодекс корпоративної поведінки Міжнародної Федерації не може запроваджувати додаткові санкції за використання кокаїну під час змагань, оскільки це вже запроваджено санкціями, встановленими Кодексом. Інші можливі приклади включають правила, що регулюють вживання алкоголю чи кисню. Аналогічно, Міжнародна Федерація може використовувати дані Тестування допінг-контролю для контролю правочинності, пов'язаної з трансгендерними та іншими правилами правочинності.

Для забезпечення виконання Кодексу Сторони-підписанти мають намагатися впроваджувати моделі кращих практик, що рекомендовані ВАДА.

Сторони-підписанти повинні докладати достатніх зусиль для реалізації антидопінгових програм у всіх областях, що підпадають під дію Кодексу і Міжнародних Стандартів.

Лекцію підготовано з використанням матеріалів:

1. Бордюгова Н.В. Правопорушення в спорті: допінг, поняття і історія розповсюдження / Н.В. Бордюгова // Часопис Київського університету права. – 2010. – №1. – С. 291-295.

2. Всесвітнє антидопінгове агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wada-ama.org/>
3. Всесвітній антидопінговий кодекс. – Київ, 2015. – 133 с.
4. Всесвітній антидопінговий кодекс. – Київ, 2021. – 168 с.
5. Заборонений список 2021. Міжнародний стандарт. Всесвітнє антидопінгове агентство. – Монреаль, 2021. – 27 с. https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/PL-2021_UA.pdf
6. Заборонений список 2022. Міжнародний стандарт. Всесвітнє антидопінгове агентство. – Монреаль, 2022. – 27 с. <https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/Zaboronenyj-spysok-2022ukr.pdf>
7. Закон України «Про антидопінгову діяльність у спорті» від 22.01.2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/II04379G?an=33>
8. Ізмайлова О.В., Щербак Ю.Є. Допінг і боротьба з ним: Методичний посібник. – Полтава, 2005. – 72с.
9. Національний антидопінговий центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/>
10. Олимпийский спорт: в 2 т. Т. 1 / В.Н. Платонов, М.М. Булатова, С.Н. Бубка, Р. Барни, К. Георгиадис, С.И. Гуськов. – К.: Олимп. лит., 2009. – 736 с
11. Олимпийский спорт: в 2 т. Т. 2 / В.Н. Платонов, С.Н. Бубка, М.М. Булатова, Ю.П. Мичуда, С.А. Олейник, В.В. Томашевский. – К.: Олимп. лит., 2009. – 695 с.
12. Платонов В. Н. Допинг в олимпийском спорте: история, состояние, перспективы. Допинг и эргогенные средства в спорте / В. Н. Платонов. – Киев : Олимпийская литература, 2003. – с. 9–49.
13. Платонов В. Н. Допинг в олимпийском спорте: кризисные явления и пути их преодоления / В. Н. Платонов // Наука в олимпийском спорте. – К., 2016. – №2. – С. 64-90.
14. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учебник [для тренеров] : в 2 кн. / В. Н. Платонов. – К.: Олимп. лит., 2015. – Кн. 1. – 2015. – 680 с.
15. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]: в 2 кн. / В.Н. Платонов. – К.: Олимп. лит., 2015. – Кн. 2. – 752 с.
16. Про антидопінговий контроль у спорті : Закон України за ред. від 04.11.2018 / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 11, ст. 102 / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-19>
17. Фармакология спорта / Горчакова Н. А., Гудивок Я. С., Гунина Л. М., Платонов В. Н. [и др.]. – Киев : Олимпийская литература, 2010. – 640 с.
18. Aguilar-Navarro, M., Muñoz-Guerra, J., del Mar Plara, M., & Del Coso, J. (2020). Analysis of doping control test results in individual and team sports from 2003 to 2015. *Journal of Sport and Health Science*, 9(2), 160-169.
19. Gatterer, K., Gumpfenberger, M., Overbye, M., Streicher, B., Schobersberger, W., & Blank, C. (2020). An evaluation of prevention initiatives by 53 national anti-doping organizations: Achievements and limitations. *Journal of Sport and Health Science*, 9(3), 228-239.

20. Mahendru, D., Kumar, S., Prakash, A., & Medhi, B. (2019). Drugs in sport: The curse of doping and role of pharmacologist. *Indian Journal of Pharmacology*, 51(1), 1-3.

Рекомендована література

з навчальної дисципліни «Антидопінговий контроль у спорті»

Основна:

1. Задорожна О. Р. Антидопінговий контроль у спорті : курс лекцій з навч. дисципліни підготовки магістрів галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» / О. Р. Задорожна. – Львів : ЛДУФК ім. І. Боберського, 2024. – 158 с.

2. Акт про Антидопінгові права спортсменів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Akt-pro-Antydopingovi-prava-sportsmeniv.pdf>.

3. Антидопінгова конвенція: редакція від 12.09.2002, ратифіковано Законом N 2295-III (2295-14) від 15.03.2001 //База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_228?lang=uk

4. Антидопінгові правила Національного антидопінгового центру. –Київ, 2021. – 86 с. Режим доступу: https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/2021_NADC-Ukraine-ADR_UA_2020-12-15_001.pdf

5. Башкін І. М. Характеристика субстанцій, що входять до міжнародного стандарту ВАДА «Заборонений список» / Башкін І. М., Корж В. П., Курліщук І. М. – Київ, 2008. – 187 с.

6. Всесвітній антидопінговий кодекс. – Київ, 2015. – 133 с.

7. Всесвітній антидопінговий кодекс. – Київ, 2021. – 168 с.

8. Додатковий протокол до антидопінгової конвенції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nadc.org.ua/dokumenty/mizhnarodni-konventsiyi/antydopingova-konventsiya/dodatkovyj-protokol-do-antydopingov/>

9. Заборонений список 2021. Міжнародний стандарт. Всесвітнє антидопінгове агентство. – Монреаль, 2021. – 27 с. https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/PL-2021_UA.pdf

10. Заборонений список 2022. Міжнародний стандарт. Всесвітнє антидопінгове агентство. – Монреаль, 2022. – 27 с. <https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/Zaboronenyj-spysok-2022ukr.pdf>

11. Закон України «Про антидопінгову діяльність у спорті» від 22.01.2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/ЛІ04379G?an=33>

12. Ізмайлова О.В., Щербак Ю.Є. Допінг і боротьба з ним: Методичний посібник. – Полтава, 2005. – 72с.

13. Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті: прийнята і проголошена Генеральною конференцією Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури на 33-й сесії 18.11.2005 р. Ратифікація Законом № 68-V (68-16) від 03.08.2006 // База даних «Законодавство України». URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007.

14. Про антидопінговий контроль у спорті : Закон України за ред. від 04.11.2018 / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 11, ст. 102 / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-19>

15. Руденко В.П. Основні сучасні проблеми допінгу у спорті // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 6 – С. 53-57. doi:10.6084/m9.figshare.1003976

16. Aguilar-Navarro, M., Muñoz-Guerra, J., del Mar Plara, M., & Del Coso, J. (2020). Analysis of doping control test results in individual and team sports from 2003 to 2015. *Journal of Sport and Health Science*, 9(2), 160-169.

17. Gatterer, K., Gumpenberger, M., Overbye, M., Streicher, B., Schobersberger, W., & Blank, C. (2020). An evaluation of prevention initiatives by 53 national anti-doping organizations: Achievements and limitations. *Journal of Sport and Health Science*, 9(3), 228-239.

18. Mahendru, D., Kumar, S., Prakash, A., & Medhi, B. (2019). Drugs in sport: The curse of doping and role of pharmacologist. *Indian Journal of Pharmacology*, 51(1), 1-3.

19. Thevis M, Kuuranne T, Geyer H. Annual banned-substance review: Analytical approaches in human sports drug testing. *Drug Test Anal* 2018;10(1):9-27. doi: 10.1002/dta.2336

20. Wajeeha, & Javed, A. (2020). doping knowledge, beliefs and practices among physiotherapists. *KUST Medical Journal*, 12(3), 234-7.

Допоміжна:

1. Бордюгова Н.В. Правопорушення в спорті: допінг, поняття і історія розповсюдження / Н.В. Бордюгова // Часопис Київського університету права. – 2010. – №1. – С. 291-295.

2. Задорожна О. Особливості використання засобів відновлення та стимулювання працездатності у фехтуванні / Задорожна О.Р., Хіменес Х. Р., Палатний А. Л. // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2018. – № 2(96). – С. 35–39.

3. Maughan R.J., Burke L.M., Dvorak J. et al (total 25 authors). IOC consensus statement: dietary supplement and the high-performance athlete. *Br.J.Sport Med.* 2018; 52(7): 439-455. doi: 10.1136/bjsports-2018-099027.

4. Terry Engelberg, Stephen Moston & Cornelia Blank (2019) Coaches' awareness of doping practices and knowledge about anti-doping control systems in elite sport, *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 26:1, 97-103.

5. Anti-Doping Report 2020-2021 [Internet]. 2021 [cited 2022 Apr. 25]. Available from: <https://digitalhub.fifa.com/m/7ad5e7cef54f9000/original/FIFA-Anti-Doping-Report-2021-2022-ver2-indd.pdf>.

Інформаційні ресурси інтернет:

1. Мультимедійне забезпечення лекцій, демонстрація відеороликів з Ігор Олімпіад та Зимових Олімпійських ігор, документальних та навчальних фільмів, інтерв'ю спортсменів та представників антидопінгових організацій.

2. Всесвітнє антидопінгове агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wada-ama.org/>

3. Міжнародний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.olympic.org/>

4. Національний антидопінговий центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/>

5. Національний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.noc-ukr.org/>